

การพัฒนาครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเสริมสร้างสมรรถนะ
ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ*

TEACHER DEVELOPMENT FOR ENHANCING SCHOOL-BASED CURRICULUM TO
STRENGTHEN COMPETENCY-BASED ACTIVE LEARNING MANAGEMENT IN SCHOOLS
UNDER THE CHAIYAPHUM PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

*ศศิธร ลุนศิลา,¹ อภิมุข วาริรักษ์²

Sasithorn Loonsila,¹ Apimuk wareerak²

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ, ประเทศไทย¹

นักวิชาการอิสระ²

Division of Education, Religion and Culture Chaiyaphum Provincial Administration, Thailand¹

Independent researcher, Thailand²

*Corresponding author, E-mail: Dranne251@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาครูและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 4 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ ได้แก่ (1) การศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษา (2) การพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิภาพของการฝึกอบรมครู (3) การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (4) การทดลองใช้หลักสูตรในสถานศึกษาจริง (5) การประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตร โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กระบวนการวิจัยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของครูในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การออกแบบกิจกรรม การทดลองใช้ การสะท้อนผล และการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน โรงเรียน และชุมชนอย่างแท้จริง

* Received: 5 January 2026; Revised: 6 February 2026; Accepted: 17 February 2026

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษาในระดับสูง การฝึกอบรมครูมีประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 หลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ครูมีความเข้าใจในการออกแบบการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประเมินสมรรถนะของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน นอกจากนี้การสังเคราะห์ผลลัพธ์ของงานวิจัยเชิงพัฒนาแสดงให้เห็นคุณค่าของงานวิจัยในลักษณะ “5 ชั้นคุณค่า” ได้แก่ คุณค่าเชิงผลิตผล คุณค่าเชิงกระบวนการพัฒนา คุณค่าเชิงแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ คุณค่าเชิงองค์ความรู้ใหม่ และคุณค่าเชิงการขยายผลและความยั่งยืนในระดับระบบ

คำสำคัญ: การพัฒนาครู, หลักสูตรสถานศึกษา, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, การสร้างสมรรถนะครู, 5 ชั้นคุณค่า

Abstract

This research article aimed to develop teachers and school-based curricula to strengthen competencies in active learning management in schools under the Chaiyaphum Provincial Administrative Organization. The study employed a research and development methodology. The target group consisted of four schools under the Chaiyaphum Provincial Administrative Organization. The key informants included school administrators and teachers. The research process was divided into five phases: (1) a needs assessment for teacher development and school-based curriculum development; (2) the development and verification of the efficiency of a teacher training program; (3) the development of a school-based curriculum designed to strengthen competencies in active learning management; (4) the implementation of the curriculum in authentic school settings; and (5) an evaluation for curriculum improvement. A mixed-methods approach, integrating both quantitative and qualitative methods, was employed. The research process emphasized teacher participation at every stage, including problem analysis, activity design, implementation, reflection, and continuous curriculum

improvement, in order to ensure that the development was genuinely aligned with the contexts of learners, schools, and communities.

The findings revealed that the schools had a high level of need for teacher development and school-based curriculum development. The teacher training program achieved both process and outcome efficiency in accordance with the 80/80 criterion. The developed school-based curriculum was appropriate, aligned with the school contexts, and could be practically applied to active learning management. As a result, teachers demonstrated a clearer understanding of learning design, learner-centered activity organization, and competency-based assessment of learners. Furthermore, the synthesis of the outcomes of this research and development study demonstrated the value of the research through the “Five Layers of Value,” namely tangible output value, developmental process value, best practice value, new knowledge contribution, and scalability and sustainability at the system level.

Keywords: Teacher Development, School-based curriculum, Active learning management, Teacher Competency Development, Five Layers of Value

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะระบบการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในโลกที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาทิ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการจัดการศึกษาเชิงสมรรถนะ (Competency-Based Education) จึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะทิศทางสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (OECD, 2018)

ในบริบทของประเทศไทย นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาหลายฉบับได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนบนฐานของสมรรถนะ โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตาม การนำนโยบายและหลักสูตรดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษายังคงประสบข้อจำกัด โดยเฉพาะในด้านสมรรถนะของครูในการออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดเชิงสมรรถนะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ครูถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ เนื่องจากเป็นผู้แปลงหลักสูตรและนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน ครูในศตวรรษที่ 21 จึงมิได้ทำหน้าที่เพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ หากแต่ต้องเป็นผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้เอื้ออำนวยความสะดวก และผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2556) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลตามสมรรถนะของผู้เรียน (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2560)

นอกจากสมรรถนะของครูแล้ว หลักสูตรสถานศึกษายังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีบทบาทโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นกรอบกำหนดทิศทางการพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น หลักสูตรที่มีคุณภาพควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทดลองใช้ และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มิใช่เป็นเพียงเอกสารเชิงนโยบาย ที่จัดทำเพื่อการรับรองเท่านั้น (Marsh, C. J., & Willis, G, 2003) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่า หลักสูตรสถานศึกษาในหลายโรงเรียนยังขาดการเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และไม่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553)

โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ เป็นอีกบริบทหนึ่งที่สะท้อนปัญหาดังกล่าวอย่างชัดเจน โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ชนบทหรือกึ่งชนบท มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากร และโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพของครู ครูจำนวนมากต้องรับภาระงานหลากหลาย สอนข้ามกลุ่มสาระหรือข้ามระดับชั้น ส่งผลให้การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง แม้ครูจะมีทัศนคติที่ดีต่อแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก แต่ยังขาดความมั่นใจและทักษะเชิงปฏิบัติในการออกแบบกิจกรรมและการประเมินผลตามสมรรถนะ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2553)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาครูเพียงอย่างเดียวหรือการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาเพียงด้านใดด้านหนึ่งอาจไม่เพียงพอ หากขาดการบูรณาการอย่างเป็นระบบ การพัฒนาครูควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วมของครู และการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง ผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับสถานศึกษา (DuFour, R., & Eaker, R, 1998)

ดังนั้น การวิจัยเรื่องการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเสริมสร้างสมรรถนะ ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เนื่องจากมุ่งสร้างรูปแบบการพัฒนาที่เชื่อมโยงครู หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม ผลการวิจัยคาดว่าจะนำไปสู่การยกระดับสมรรถนะของครู การใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างมีความหมาย และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นต้นแบบในการขยายผลสู่โรงเรียนท้องถิ่นในบริบทใกล้เคียงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
2. หาประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ของการฝึกอบรมครูพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
4. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
5. เพื่อประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development: R&D) ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยดำเนินการวิจัยเป็น 5 ระยะ ตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษา

1. กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เต็มใจให้ความร่วมมือและมีความพร้อมในการพัฒนาครู ได้แก่ โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 4 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนทิวทองวิทยาคม โรงเรียนสระพังวิทยาคม โรงเรียนเกษตรสมบูรณ์วิทยาคม และ โรงเรียนบำเหน็จณรงค์วิทยาคม ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสำรวจความต้องการจำเป็น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารสำคัญของโรงเรียน เช่น รายงาน การประเมินตนเอง (SAR) แผนพัฒนาการศึกษา และแผนปฏิบัติการ พร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอน เพื่อสะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการพัฒนาครู และหลักสูตรสถานศึกษา

4. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย เดือนกันยายน – พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

6. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอในรูปแบบตารางและความเรียงเชิงพรรณนา

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้ข้อมูลความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการออกแบบการฝึกอบรมและหลักสูตรในระยะต่อไป

ระยะที่ 2 การพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิภาพ/ประสิทธิผลของการฝึกอบรมครู

1. กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูและผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 36 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการฝึกอบรม แบบทดสอบก่อน-หลังการอบรม แบบประเมินความพึงพอใจ และแบบประเมินผลการอบรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการตามแผนที่พัฒนาขึ้น และเก็บข้อมูลจากการทดสอบก่อนและหลังการอบรม รวมถึงการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม
4. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม พ.ศ. 2566
5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) ตามเกณฑ์ 80/80 และใช้สถิติเชิงพรรณนา
6. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอในรูปแบบตารางและการอธิบายเชิงพรรณนา
7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้รูปแบบการฝึกอบรมครูที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้จริง

ระยะที่ 3 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1. กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา ครูผู้แทนจากโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง แห่งละ 2 คน รวม 8 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร แบบตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับครู เพื่อออกแบบและจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พร้อมรับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ
4. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย เดือนกันยายน – ตุลาคม พ.ศ. 2566
5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรด้วยสถิติเชิงพรรณนา
6. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอเป็นตารางและคำอธิบายเชิงพรรณนา
7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่เสริมสร้างสมรรถนะและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน

ระยะที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา (2 วงรอบ)

1. กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนละ 2 คน รวม 8 คน จาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินสมรรถนะครู และแบบบันทึกสะท้อนผล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทดลองใช้หลักสูตรในสถานศึกษาจริง จำนวน 2 วงรอบ
วงรอบที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566

วงรอบที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

4. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย พฤศจิกายน 2566 – มีนาคม 2568

วงรอบที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 – 31 มีนาคม พ.ศ. 2567

วงรอบที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 – 31 มีนาคม พ.ศ. 2568

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ระหว่างวงรอบที่ 1 - 2

6. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอเป็นความเรียงเชิงวิเคราะห์ พร้อมตารางเปรียบเทียบ

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ระยะที่ 5 การประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตร (2 วงรอบ)

1. กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา ครูผู้ทดลองใช้หลักสูตร จำนวน 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินผลการใช้หลักสูตร แบบสัมภาษณ์ และ

แบบสะท้อนผล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการใช้หลักสูตรหลังสิ้นสุดการทดลองใช้ในแต่ละวงรอบ (2 วงรอบ)

4. ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย กุมภาพันธ์ 2567 และ กุมภาพันธ์ 2568 (2 วงรอบ)

วงรอบที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ระหว่างวันที่ 1 – 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567

วงรอบที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ระหว่างวันที่ 1 – 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อปรับปรุงหลักสูตร

6. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอเป็นความเรียงเชิงสังเคราะห์

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสม และสามารถขยายผลได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษา (ระยะที่ 1) ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิทั้ง 4 แห่งมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษาในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้

เชิงรุก การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน และการวัดและประเมินผลตามสมรรถนะ ครูส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แต่ยังขาดความมั่นใจในการนำไปปฏิบัติจริง ขณะที่หลักสูตรสถานศึกษายังมีลักษณะเป็นเอกสารเชิงนโยบาย ขาดการเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้จำเป็นต้องมีการพัฒนาครูควบคู่กับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

ผลการพัฒนาและตรวจสอบประสิทธิภาพของการฝึกอบรมครู (ระยะที่ 2) ผลการวิจัยพบว่า การฝึกอบรมครูที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2) เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ครูผู้เข้ารับการอบรมมีผลสัมฤทธิ์หลังการอบรมสูงกว่า ก่อนการอบรมอย่างชัดเจน และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการประเมินผลตามสมรรถนะเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ครูมีระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการฝึกอบรมสามารถตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นของครูได้อย่างเหมาะสม

ผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (ระยะที่ 3) ผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบครบถ้วน สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาเชิงสมรรถนะ และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ หลักสูตรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลตามสมรรถนะ ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้จริงในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา

ผลการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษา 2 วงรอบ (ระยะที่ 4) ผลการทดลองใช้หลักสูตรในสถานศึกษาจริง พบว่า ในวงรอบที่ 1 ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ในระดับดี แต่ยังพบข้อจำกัดบางประการ เช่น การบริหารเวลาและการประเมินผลตามสมรรถนะ หลังจากนำผลการสะท้อนกลับมาปรับปรุงหลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนรู้ ในวงรอบที่ 2 พบว่า ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทจริงของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

ผลการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2 วงรอบ (ระยะที่ 5) ผลการประเมิน เพื่อพัฒนาหลักสูตร พบว่า การประเมินในวงรอบที่ 1 ช่วยให้เห็นจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุงของหลักสูตรอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินสมรรถนะ ซึ่งนำไปสู่การ

ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ส่วนผลการประเมินในวงรอบที่ 2 พบว่า หลักสูตรสถานศึกษาที่ผ่านการพัฒนามีความเหมาะสม มีคุณภาพ และสามารถใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทโรงเรียนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยระยะที่ 1 พบว่า โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษาในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการประเมินผลตามสมรรถนะ ผลดังกล่าวสะท้อนว่าปัญหาหลักมีได้อยู่ที่ทัศนคติของครู หากแต่เป็นข้อจำกัดด้านความรู้เชิงปฏิบัติและระบบสนับสนุนทางวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงสมรรถนะที่เน้นบทบาทครูในฐานะผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้มากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้ (OECD, 2018; วิจารย์ พานิช, 2556)

ผลการวิจัยระยะที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การฝึกอบรมครูที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 สะท้อนถึงความเหมาะสมของกระบวนการฝึกอบรมที่เชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง จุดเด่นของระยะนี้คือการออกแบบการฝึกอบรมที่ยึดบริบทของโรงเรียนเป็นฐาน ทำให้ครูสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าพัฒนาครูอย่างมีประสิทธิภาพควรเป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับการทำงานจริงในสถานศึกษา (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2560)

ผลการวิจัยระยะที่ 3 พบว่า หลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้จริงในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จุดเด่นสำคัญคือการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร ส่งผลให้ครูเกิดความเป็นเจ้าของและสามารถเชื่อมโยงหลักสูตรกับการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าหลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพต้องเป็นหลักสูตรที่พัฒนาไปพร้อมกับการปฏิบัติจริง มิใช่เป็นเพียงเอกสารเชิงนโยบาย (Marsh, C. J., & Willis, G, 2003; สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553)

ผลการวิจัยระยะที่ 4 จากการทดลองใช้หลักสูตรใน 2 วงรอบ แสดงให้เห็นพัฒนาการของสมรรถนะครูอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในวงรอบที่ 2 ซึ่งครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จุดเด่นของระยะนี้อยู่ที่การใช้กระบวนการพัฒนาแบบวนรอบ ซึ่งช่วยให้ครูเรียนรู้จากการปฏิบัติและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งให้ครูเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติจริง (DuFour, R., & Eaker, R, 1998)

ผลการวิจัยระยะที่ 5 จากการประเมินเพื่อพัฒนาใน 2 วงรอบ พบว่า หลักสูตรสถานศึกษาที่ผ่านการปรับปรุงมีคุณภาพและความเหมาะสมสูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จุดเด่นของระยะนี้คือการใช้การประเมินเพื่อพัฒนา (Developmental Evaluation) ซึ่งช่วยให้การประเมินเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนา มากกว่าการตัดสินผลเพียงปลายทาง สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องในบริบทจริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

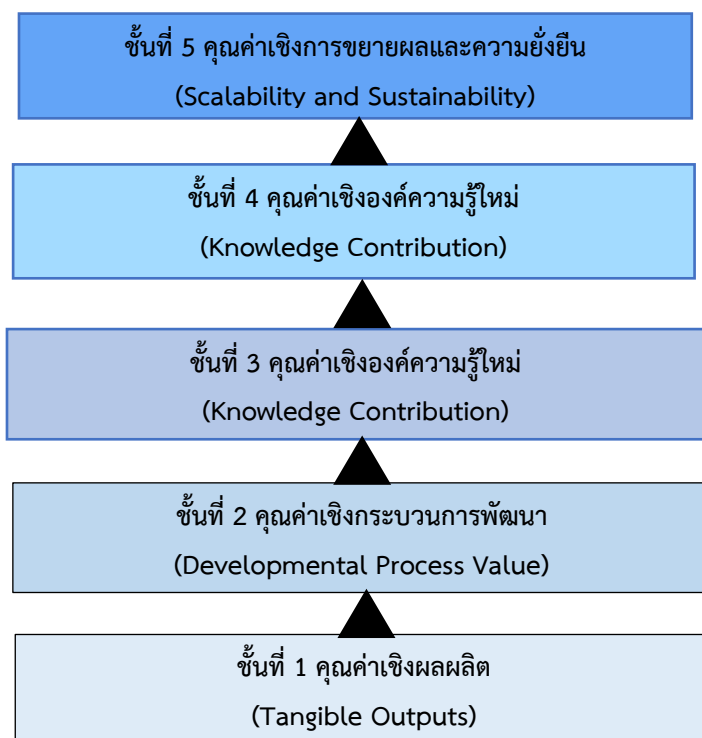
เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในภาพรวม การสังเคราะห์ผลลัพธ์สะท้อนให้เห็นคุณค่าของงานวิจัยเชิงพัฒนาในลักษณะ “5 ชั้นคุณค่า” อย่างชัดเจน ได้แก่ คุณค่าเชิงผลิตผลที่ก่อให้เกิดหลักสูตรและแนวปฏิบัติที่ใช้ได้จริง คุณค่าเชิงกระบวนการพัฒนาที่แสดงรูปแบบการทำงานแบบวนรอบ คุณค่าเชิงแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศจากการมีส่วนร่วมของครูและ PLC คุณค่าเชิงองค์ความรู้ใหม่ด้านการพัฒนาหลักสูตรเชิงสมรรถนะในบริบทโรงเรียนท้องถิ่น และคุณค่าเชิงการขยายผลและความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่อย่างเป็นระบบ (OECD, 2018)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทั้ง 5 ระยะแสดงให้เห็นว่า การวิจัยเชิงพัฒนาครั้งนี้ก่อให้เกิดคุณค่าเชิงระบบต่อการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษาในบริบทสถานศึกษาจริง มิได้จำกัดอยู่เพียงผลลัพธ์เชิงข้อมูลหรือเชิงสถิติเท่านั้น การสังเคราะห์ผลลัพธ์สามารถอธิบายคุณค่าของงานวิจัยในรูปแบบ “5 ชั้นคุณค่า” ได้แก่ (1) คุณค่าเชิงผลิตผล จากหลักสูตรสถานศึกษาและแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สามารถนำไปใช้ได้จริง (2) คุณค่าเชิงกระบวนการพัฒนา จากรูปแบบการพัฒนาครู และหลักสูตรแบบวนรอบที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (3) คุณค่าเชิงแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ จากการมีส่วนร่วมของครูและการใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกลไกหลัก (4) คุณค่าเชิงองค์ความรู้ใหม่ ที่ชี้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรเชิงสมรรถนะในบริบทโรงเรียนท้องถิ่น และ (5) คุณค่าเชิงการขยายผลและความยั่งยืน ซึ่งสะท้อนศักยภาพของรูปแบบการพัฒนาในการประยุกต์ใช้ในบริบทอื่น สามารถถอดแบบและขยายผลไปสู่โรงเรียนท้องถิ่นอื่นที่มีบริบทใกล้เคียง ตลอดจนใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงนโยบายในการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษา คุณค่าในขั้นนี้สอดคล้องกับแนวคิด developmental evaluation (Patton, 2011) ที่เน้นการใช้ผลการวิจัยเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มากกว่าการสิ้นสุดที่การรายงานผล

ก่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ และสามารถใช้เป็นฐานในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ดังภาพประกอบการอธิบายข้างต้น ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การสังเคราะห์ผลลัพธ์และคุณค่าของงานวิจัยเชิงพัฒนา “5 ขั้นคุณค่า”

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

ผลการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้พบว่า โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูและหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับสูง รูปแบบการฝึกอบรมครูที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ส่งผลให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และสมรรถนะในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น หลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทโรงเรียน และสามารถนำไปใช้จริงได้อย่างเป็นรูปธรรม การทดลองใช้และการประเมินเพื่อพัฒนาในสองวงจรช่วยยกระดับคุณภาพหลักสูตรและสมรรถนะครู

อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผลการสังเคราะห์สะท้อนคุณค่าของงานวิจัยในลักษณะ “5 ขั้นตอน” ซึ่งแสดงถึงศักยภาพในการขยายผลและความยั่งยืนในระดับระบบการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้

1) การประยุกต์ใช้หลักสูตรสถานศึกษาเชิงสมรรถนะอย่างยืดหยุ่นตามบริบทสถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรสถานศึกษาเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริง โดยควรปรับให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ชุมชน และทรัพยากรของแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้ควรใช้หลักสูตรในลักษณะยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ครูปรับใช้ตามสภาพจริงของห้องเรียนมากกว่าการยึดรูปแบบตายตัว

2) การประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนาครูแบบวนรอบผ่านการปฏิบัติจริงและ PLC หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาสามารถนำรูปแบบการพัฒนาครูแบบวนรอบที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผล ผ่านกลไกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ไปใช้ในการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง โดยควรปรับ PLC จากการประชุมเชิงรายงานผล ไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการสอนจริงในชั้นเรียน

3) การประยุกต์ใช้การประเมินเพื่อพัฒนาเป็นกลไกสนับสนุนคุณภาพสถานศึกษาควรนำแนวคิดการประเมินเพื่อพัฒนา (Developmental Evaluation) ไปใช้ในการติดตามและปรับปรุงการใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลจากครู ผู้เรียน และผู้บริหารร่วมกัน และปรับบทบาทของการประเมินจากการตัดสินผลสัมฤทธิ์ ไปสู่การใช้ข้อมูลเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระดับสถานศึกษา

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยติดตามผลระยะยาวของหลักสูตรเชิงสมรรถนะควรดำเนินการวิจัยติดตามผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเสริมสร้างสมรรถนะในระยะยาว โดยใช้การวิจัยเชิงติดตาม (Longitudinal Research) หรือวิธีวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อติดตามผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ครู และสถานศึกษาในช่วงเวลา 1–3 ปี ซึ่งจะช่วยยืนยันความยั่งยืนของผลลัพธ์การวิจัย

2) การวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาครูควรทำการวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลของการพัฒนาครูด้วยกระบวนการวิจัยเชิงพัฒนาแบบวนรอบ กับการพัฒนาครูด้วยรูปแบบการอบรม

แบบดั้งเดิม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกึ่งทดลอง เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนความคุ้มค่าและประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาที่พัฒนาขึ้น

3) การวิจัยเชิงออกแบบเพื่อพัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้เชิงกระบวนการ ควรต่อยอดงานวิจัยด้วยการวิจัยเชิงออกแบบ (Design-Based Research: DBR) เพื่อพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรเชิงสมรรถนะ โดยดำเนินการออกแบบ ทดลองใช้ และปรับปรุง นวัตกรรมร่วมกับครูในบริบทจริง ซึ่งจะก่อให้เกิดทั้งนวัตกรรมการเรียนรู้และองค์ความรู้เชิงกระบวนการ ที่สามารถนำไปใช้และขยายผลได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2560). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement*. Bloomington, IN: Solution Tree.
- Marsh, C. J., & Willis, G. (2003). *Curriculum: Alternative approaches, ongoing issues (3rd ed.)*. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall.
- OECD. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. Paris: OECD Publishing.